

SAVREMENE METODE IZVOĐENJA NASTAVE U VISOKOM OBRAZOVANJU U OBLASTI EKONOMSKIH NAUKA

Katarina Soleša¹, Ivana Brkić², Jelena Vapa Tankosić³

^{1,2,3}Univerzitet Privredna akademija, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Novi
Sad, Srbija

¹katarina.solesa@fimek.edu.rs, ²ivana.j.milosevic@fimek.edu.rs, ³jvapa@fimek.edu.rs

Kratak sadržaj: Cilj rada je sagledati postojeće metode izvođenja nastave i ukazati na značaj digitalizacije nastavnog procesa. Predavači, uz pomoć ovog rada, mogu da procene sopstvene veštine i identifikuju naredne korake svog profesionalnog razvoja. U prvom delu rada detaljno su objašnjene nastavne metode dok u drugom delu rada analiziraju se savremeni pristupi izvođenju nastave u visokom obrazovanju, sa posebnim osvrtom na primenu digitalnih tehnologija. Posebna pažnja posvećena je integraciji informaciono-komunikacionih tehnologija u nastavni proces, uključujući upotrebu digitalnih platformi, interaktivnih alata i onlajn okruženja za učenje. Digitalizacija nastave sagledava se kao faktor unapređenja kvaliteta obrazovanja, povećanja dostupnosti nastavnih sadržaja i podsticanja aktivne uloge studenata u procesu učenja.

Ključne reči: nastavne metode, nastavni proces, digitalne kompetencije.

CONTEMPORARY TEACHING METHODS IN HIGHER EDUCATION IN THE FIELD OF ECONOMIC SCIENCES

Abstract: The aim of this paper is to examine existing teaching methods and to highlight the importance of digitalization in the teaching process. Through this paper, lecturers can assess their own competencies and identify the next steps in their professional development. The first part of the paper provides a detailed explanation of teaching methods, while the second part analyzes contemporary approaches to teaching in higher education, with particular emphasis on the application of digital technologies. Special attention is given to the integration of information and communication technologies into the teaching process, including the use of digital platforms, interactive tools, and online learning environments. Digitalization of teaching is viewed as a factor that enhances the quality of education, increases the accessibility of educational content, and encourages the active role of students in the learning process.

Key Words: teaching methods, teaching process, digital competencies.

1. UVOD

Metodika je pedagoško umeće ili veština nastavnog rada. Može se definisati i kao disciplina koja proučava zakonitosti nastave određenog nastavnog predmeta. Nastavna metoda je način rada nastavnika i studenata u nastavnom procesu gde studenti stiču nova znanja i veštine. Zastupljene su u svim delovima nastavnog procesa, počevši od planiranja nastave, do izvođenja nastave i vrednovanja.

Prema Vilotijević nastavne metode su: metode usmenog izlaganja i razgovora, demonstracija i ilustrativne metode, laboratorijsko eksperimentalne metode [1]. Predavač u svom radu treba da primenjuje sve metode, kao i da jedne ne potcenjuje a druge ne precenjuje. Pravilnim izborom metoda se utiče na kvalitet nastave [2]. Prema Tomić i Osmić izbor nastavne metode može da zavisi od tipa nastavnog časa, ličnosti predavača, psihofizičkih mogućnosti studenata, opremljenosti, broja studenata [4].

Kvalitet nastave, istraživanja, akademskog i stručnog rada, uspeha studenata i predavača je neophodno neprestano unapređivati. To se može postići unapređenjem nastavnog procesa time što će se poboljšati kompetencije nastavnog osoblja. Takođe bitan je i odnos predavača i studenta. Razvoj informacionih tehnologija takođe ima veliki značaj pri praćenju indikatora kvaliteta i kompetentnosti i praćenja uspeha studenata.

Kvalitetna nastava doprinosi da diplomirani studenti stečena znanja i veštine uspešno primene, da traže kreativna rešenja problema, imaju preduzetničke sposobnosti i da su inicijativni.

U radu će biti prikazani neke od najbitnijih metoda izvođenja nastave.

2. NASTAVNE METODE

Metoda usmenog izlaganja i razgovora - to je osnovna metoda u nastavi. Ova metoda je značajna u prvoj fazi nastavnog rada i kada se studenti tek trebaju upoznati sa nastavnim sadržajima. Metoda je pogodna jer se detaljno objašnjava gradivo i sumira najbitnije. Mogući nedostatak jeste nedovoljna aktivnost studenata.

Prema autorima Krulj i Simić usmeno izlaganje se može izvoditi u vidu: akademsko predavanje, pripovedanje,

objašnjenje i rasuđivanje. [5] [2]

Akademsko predavanje je namenjeno slušaocima na visokom nivou misaonih sposobnosti [2]. Kvalitet akademskog predavanja zavisi od pripreme nastavnika i od sposobnosti studenata, gde je izlaganje sadržaja logički struktuirano, postavlja se naučna hipoteza te se na kraju izlaganja dolazi do određenih zaključaka.

Pripovedanje je izlaganje o nekim objektivnim događajima ili subjektivnim doživljajima. Time se može uticati na emocije slušaoca. Razlikuju se: epsko pripovedanje (opširno i detaljno), lirsko pripovedanje (sa unošenjem emocionalnih doživljaja), dramsko pripovedanje (s unošenjem zapleta, intriga, raspleta) i postoji kombinacija svih ovih oblika pripovedanja [2]. Da bi ono bilo jasno i razumljivo, neophodno je da se gradivo izlaže logičkim redom sa prihvatljivim obimom, pregled najbitnijeg se treba napisati na tabli i povezati novo gradivo sa starijim.

Sledeći oblik metode usmenog izlaganja je objašnjenje koje se primenjuje kada je neophodno razjasniti nedovoljno poznate ili nepoznate reči, pojmove, procese ili zakone. Cilj jeste jasno razumevanje objašnjenog. Da li će objašnjenje biti efikasno zavisi od jasnoće i dužine objašnjenja. Takođe zavisi i od zadržavanja pažnje i upotrebe primera.

Rasuđivanje se ogleda u glasnom razmišljanju. Problem se analizira, traže najpovoljnija rešenja.

Metod razgovora - Ovaj metod se često koristi u nastavi. Sastoji se od pitanja i odgovora koje može postavljati nastavnik studentu i obrnuto. Drugačije se naziva dijaloška metoda. Strukturni elementi ove metode jesu pitanje, odgovor i impuls. Impuls se odnosi na podsticanje studenata da potpuno odgovori na pitanje. Najčešće se koristi prilikom uvežbavanja i provere znanja. Razgovorom se ne otkrivaju nova naučna saznanja već se nastoji savladati didaktički oblikovani sadržaji. Razgovor treba biti prilagođen misaonim mogućnostima studenata. U nastavnom procesu predavač usmerava razgovor i racionalno vodi ka određenom cilju. Potrebno je takođe ostaviti dovoljno vremena i za pitanja studenata.

Prema karakteru didaktičkog vođenja razgovor može biti:

- neposredno vođen od predavača – strogo kontrolisan razgovor,
- slobodan – predavač prepušta inicijativu studentima i
- rasprava – razgovor u kome se sučeljavaju mišljenja [2].

Strogo kontrolisan razgovor neposredno vodi predavač. Svodi se na postavljanje pitanja i direktan odgovor. Slobodni nastavni razgovor podstiče predavač i prepušta inicijativu studentima. Studente treba ohrabriti po pitanju njihovih stavova. Bitna je uzajamnost slušanja.

Treći oblik je rasprava gde se sučeljavaju različita mišljenja. Razvija se saradnja, iznošenje sopstvenog stava i mišljenja i prihvatanje drugačijeg mišljenja [2]. U vidu razgovora ubraja se i oluja ideja (Brainstorming). Radi se o kreativnoj istraživačkoj metodi kojoj je cilj pronalaženje inovativnih i korisnih ideja [6].

Metoda ilustracije - Metoda ilustracije podrazumeva izražavanje pojedinih delova nastavnih sadržaja putem crteža i grafičkih prikaza. U stručnoj literaturi često se susreće i pod nazivom metoda grafičkih radova [2]. Ova metoda omogućava vizuelno predstavljanje pojmova i odnosa koji su apstraktni ili složeni, čime se olakšava njihovo razumevanje. Obuhvata različite oblike, kao što su crtanje šema, planova i karata, kao i izrada dijagrama i grafikona. Primena metode ilustracije doprinosi boljem povezivanju teorijskih znanja sa vizuelnim predstavama i podstiče aktivno učešće studenata u nastavnom procesu. U savremenoj nastavi, dodatno je unapređena primenom digitalnih alata. Pored tradicionalnog crtanja na tabli ili papiru, ova metoda danas obuhvata upotrebu digitalnih tabli, interaktivnih ekrana i specijalizovanih softvera za izradu dijagrama, grafikona i šema.

Metoda praktičnog rada - Metoda praktičnog rada zasniva se na aktivnom učešću studenata u primeni teorijskih znanja kroz konkretne zadatke i aktivnosti. Obuhvata vežbe u specijalizovanim kabinetima, simulacije, studije slučaja i rešavanje realnih problema iz prakse. Cilj metode praktičnog rada jeste razvijanje stručnih veština, samostalnosti i sposobnosti primene stečenih znanja u stvarnim ili simuliranim uslovima.

Metoda projektne nastave - Ova metoda se zasniva na aktivnom učenju kroz realizaciju projekata koji podrazumevaju rešavanje konkretnih problema ili izradu određenog proizvoda. Studenti, individualno ili u timovima, planiraju i sprovode projektne aktivnosti, pri čemu integrišu teorijska znanja i praktične veštine. Ova metoda podstiče razvoj kritičkog mišljenja, kreativnosti, komunikacionih i timskih veština, kao i odgovornost za sopstveni proces učenja.

Kombinovana (hibridna) nastava – predstavlja kombinaciju tradicionalne i online nastave. Ovaj vid nastave se koristi za individualizaciju i dodatni rad sa studentima.

Onlajn nastava - Jedan od strateških ciljeva Vlade Republike Srbije što se tiče obrazovanja je upravo digitalizacija u obrazovanju. Time se poboljšava kvalitet nastave, čime se stvara uslov za razvoj svakog pojedinca a samim tim i za razvoj društva [7]. Razvijaju se digitalne veštine i kompetencije studenata i predavača. Prema Matijašević, Carić, Škorić prednosti online nastave jeste da se omogućava aktivno i kvalitetno učešće velikog broja učesnika uz stalnu dostupnost materijala kao i fleksibilnost u organizaciji vremena za istraživanje i davanje povratnih informacija kao i za razmenu iskustava [8]. Nikolić, Bandur i Martivnović zaključuju da ovakav pristup učenja biva nezavistan od prostora i vremena te se koriste nove metode, scenariji učenja a samim tim se povećava motivacija, kontinuirano praćenje i napredovanje studenata [3].

3. PRIMENA NASTAVNIH METODA U KONTEKSTU EKONOMSKE EDUKACIJE

U obrazovanju iz oblasti ekonomije, primena savremenih nastavnih metoda i digitalnih alata ima poseban značaj

zbog potrebe za razumevanjem apstraktnih pojmova, kvantitativne analize i dinamičnih tržišnih procesa. Metode poput studije slučaja, projektne nastave i simulacija (npr. tržišnih igara) omogućavaju studentima ekonomije da kroz praktične primere razviju analitičko mišljenje, procenu rizika, i preduzetničke veštine. Upotreba digitalnih platformi i ekonomskih softverskih alata (Excel, SPSS, Tableau, ERP sistemi) dodatno doprinosi osposobljavanju studenata za realne izazove tržišta rada. Kombinovanjem tradicionalnih i digitalnih pristupa, nastava ekonomije postaje interaktivnija, primenljivija i više orijentisana ka rešavanju problema, što je ključno za razvoj kompetencija potrebnih u savremenoj ekonomiji.

4. ZAKLJUČAK

Nastavne metode se prilagođavaju digitalnom okruženju. Usmeno izlaganje je moguće putem video časova, dijalog putem video poziva, foruma a moguće je i rad na digitalnim tekstovima i nastavnim materijalima. Praktična nastava se sprovodi kroz online vežbe i testove. Istraživačka i projektna metoda podstiče samostalno razmišljanje i saradnju učesnika kroz korišćenje digitalnih alata.

U kriznim situacijama poput pandemije Covid 19 online nastava je bila jedino rešenje. Danas zastupljena je hibridna nastava jer je neposredna interakcija između studenta i predavača izuzetno važna dok tehnologija omogućava predavaču organizovanje raznovrsnih oblika nastave i ocenjivanja. Na taj način, savremena nastava kombinuje prednosti tradicionalnog i digitalnog pristupa, stvarajući uslove za kvalitetnije, dostupnije i efikasnije obrazovanje prilagođeno potrebama savremenog društva. Primena savremenih, digitalno podržanih nastavnih metoda u oblasti ekonomije doprinosi efikasnijem usvajanju znanja i boljoj pripremi studenata za zahteve savremenog tržišta rada.

5. LITERATURA

- [1] Mladen Vilotijević, *Didaktika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Beograd, 2000.
- [2] Kojo Simić, *Osnove metodike nastave*. Evropski univerzitet, Brčko, 2015.
- [3] Ivko Nikolić, Veljko Bandur, Dragan Martinović, *Uloga nastavnika u školi digitalnog doba*. Sociološki pregled, 51 (1), 88-103, 2020.
- [4] Ruža Tomić, Ibrahim Osmić, *Didaktika*. Tuzla: Denfas. 2006.
- [5] Radenko Krulj, *Nastavne metode - regulatori nastavnog procesa*. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini, 30, 341-350, 2000.
- [6] Sandra Kadum, *Divergentno mišljenje u procesu suvremenoga odgoja i obrazovanja*, 2018.
- [7] *Strategija razvoja obrazovanja u RS do 2023*, dostupno na: https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2021/11/1-SROVRS-2030_MASTER_0402_V1.pdf
- [8] Jelena Matijašević, Marko Carić, Sanja Škorić, *Online nastava u visokom obrazovanju-prednosti, nedostaci i izazovi*. XXVII skup Trendovi razvoja „Online nastava na univerzitetima, Novi Sad, 15-18.02.2021.